

ROLA MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJI GOSPODARCZYCH W PROCESIE GLOBALIZACJI GOSPODARKI

G. Czerewko, prof. dr hab.
Uniwersytet Rzeszowski

© G. Czerewko, 2014

Черевко Г. Роль міжнародних господарських організацій у процесі глобалізації економіки

Показано сутність глобалізації і коротку генезу цього процесу. Глобалізація – це екстремальний комплексний процес, який важко піддається однозначному визначенню. Генеза цього феномена є проблематичним питанням, що спричинює багато різних аргументів серед спеціалістів. Показано основні чинники, які формують існуючий характер процесів глобалізації світової економіки та формування і функціонування міжнародних господарських організацій як їх обов'язкового атрибута. Наведено визначення міжнародних господарських організацій, їх функцій та основні критерії класифікації. Проаналізовано деякі аспекти функціонування Світової організації торгівлі (СОТ) як наступника ГАТТ – General Agreement on Tariffs and Trade. Наведено окремі результати прогнозування потенційного впливу функціонування майбутньої світової економіки на діяльність СОТ та на розвиток процесів глобалізації світової економіки.

Ключові слова: глобалізація, міжнародні господарські організації, СОТ.

Czerewko G. Rola międzynarodowych organizacji gospodarczych w procesie globalizacji gospodarki

W artykule wyjaśniono pojęcie globalizacji oraz przedstawiono krótką genezę tego procesu. Globalizacja – to ekstremalny kompleksny proces, który jest trudny do zdefiniowania. Geneza tego zjawiska jest pytaniem problematycznym co stwarza wiele różnych argumentów wśród specjalistów. Pokazano główne czynniki, formujące istniejący charakter procesów globalizacji gospodarki świata a także formowanie i funkcjonowanie międzynarodowych organizacji gospodarczych jako ich atrybutu obowiązkowego. Zdefiniowano pojęcie międzynarodowych organizacji gospodarczych, przedstawiono funkcje, jakie spełniają, oraz podstawowe kryteria ich podziału. Przeanalizowano niektóre aspekty funkcjonowania Światowej Organizacji Handlu (WTO) jako następcy GATT – General Agreement on Tariffs and Trade. Przedstawiono niektóre rezultaty prognozowania potencjalnego wpływu funkcjonowania przyszłej gospodarki światowej na działalność Światowej Organizacji Handlu oraz na rozwój procesu globalizacji gospodarki światowej.

Słowa kluczowe: globalizacja, międzynarodowe organizacje gospodarcze, WTO.

Cherevko G. The role of international economical organizations in the process of economy globalization

Globalization is an extremely complex process that is hard to clearly define. The genesis of that phenomenon is a problematic issue which causes a lot of arguments among specialists. The main factors forming existent character of world economy globalization and forming and functioning of international economical organizations as obedient attribute of those. No matter when globalization has started, it is an undeniable process that occurs in almost every aspect of life. International organizations undoubtedly have influenced its development and present shape. Globalization of the world economy is one of the most important aspects of that process. It is mainly being shaped by the World Trade Organization, the continuator of General Agreement on Tariffs and Trade.

Key words: globalization, international economical organizations, WTO.

Омówienie problemu. Globalizacja jest to proces na tyle rozległy i ciężki do zbadania, że wywołuje wiele kontrowersji między ekonomistami, i dla tego jest trudny do jednoznacznej opinii. I chociaż jak każde zjawisko, szczególnie – społeczno-ekonomiczne, globalizacja ma dwie strony medalu – wywołuje zarówno korzyści, jak i straty, ważną rolę w tym procesie odgrywają międzynarodowe organizacje gospodarcze. Celem prezentowanego artykułu jest ukazanie wpływu Światowej Organizacji Handlu na kształtowanie współczesnego ładu gospodarczego.

Analiza publikacji i badań. Problem globalizacji gospodarki i funkcjonowania międzynarodowych organizacji gospodarczych jest dość trawą czas przedmiotem badań obszernej koła naukowców, wśród których należy wymienić takich jak J. Baylis, J. Bosak, A. Budnikowski, T. Kaczmarek, R. Kuźniar, E. Latoszek, A. Malkowski, E. Pawlak, M. Proczek, S. Steve, A. Tobolska, P. Willetts i inni. W ich pracach przedstawiono niektóre rezultaty przeprowadzonych badań omawianego problemu, a jednak na dzień dzisiejszy niema jedno-

znacznego traktowania pojęcia globalizacji szczególnie odnośnie gospodarki międzynarodowej i światowej. Oprócz tego, warto pamiętać także o tym, że procesy globalizacji dotyczą także gospodarki każdego kraju, ponieważ żaden z nich niema gospodarki kompletnie zamkniętej. W całości taka sytuacja uasadnia wysoki poziom aktualności przeprowadzenia naukowych badań problemu wzrastania wpływu międzynarodowych organizacji gospodarczych na rozwój procesów globalizacji gospodarki.

Omówienie zadania. Zadaniem niniejszego artykułu jest przedstawienie rezultatów badań wzrastania roli międzynarodowych organizacji gospodarczych w procesie globalizacji gospodarki.

Wyniki badań. Globalizację można określić jako całokształt daleko idących zmian w sferze gospodarki, społeczeństwa, polityki i kultury. Globalizacja ma charakter wielostronny i wielopłaszczyznowy [4, s. 13]. W literaturze ekonomicznej i politologicznej pojęcia tego używa się dla określenia zarówno pewnych procesów i zjawisk politycznych, gospodarczych, socjologicznych, jak również ich efektów. Brak jest powszechnie akceptowanej definicji globalizacji [6, s. 9]. Wg Adama Budnikowskiego: „Globalizacja to proces coraz bliższego, realnego scalania gospodarek narodowych, przejawiającego się w dynamicznym wzroście obrotów handlowych, międzynarodowych przepływów kapitałowych i usług, będący efektem rosnącej tendencji do traktowania przez coraz większą liczbę przedsiębiorstw całego świata jako rynku zbytu” [2, s. 18].

Zdania ekspertów co do genezy procesu globalizacji są podzielone. Niektórzy ograniczają go do ostatniej dekady, inni z kolei przyjmują bardziej rozszerzoną wersję, twierdząc, iż rozpoczął się on wraz z „wyjściem człowieka z jaskini” [18, s. 161].

Wielu ekonomistów twierdzi, że początków globalizacji należy doszukiwać się już w wieku XV i XVI, kiedy to miały miejsce wielkie odkrycia geograficzne, m.in.: odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba, drogi morskiej do Indii przez Vasco da Gama czy opłynięcie kuli ziemskiej przez Ferdynanda Magellana [12, s. 10-11].

Wśród innej grupy badaczy zjawiska globalizacji panuje przekonanie, że jest ono procesem, który trwa od końca XIX wieku. Można do niej zaliczyć Romana Kuźniara, który twierdzi, iż pomimo, że definicja weszła w życie

dopiero na początku lat 90. XX wieku proces sięga swoimi korzeniami wspomnianego wyżej okresu [16, s. 155-156]. Do powstania globalizacji miała przyczynić się tzw. pierwsza rewolucja przemysłowa, która swój początek miała w drugiej połowie XVIII wieku w Wielkiej Brytanii. Wiązała się ona z wynalezieniem maszyny parowej [9, s. 14]. Po 1870 roku świat wkroczył w etap ponownego, przyspieszonego postępu technicznego. Pojawiały się liczne nowe wynalazki, które zmieniły technikę i technologię produkcji przemysłowej oraz pobudziły wiele gałęzi tej wytwórczości do gwałtownego rozwoju. Całokształt tych zjawisk zwie się drugą rewolucją przemysłową. Przede wszystkim zaczęto wykorzystywać w gospodarce nowe źródła energii: elektryczność i silnik spalinowy [24, s. 141-142].

Pierwsza połowa XX wieku zniszczyła wiele powiązań, dzięki którym wykształciła się gospodarka światowa. Wpłynęły na to trzy wydarzenia: pierwsza wojna światowa, Wielki Kryzys oraz druga wojna światowa [5, s. 20].

Obecnie pojęcie globalizacji często utożsamiane jest z internacjonalizacją, międzynarodową integracją gospodarczą czy transnacjonalizacją [21, s. 239]. Bez względu na rodzaj definicji, istnienie globalizacji jest faktem niezaprzeczalnym, który dokonuje się na naszych oczach i niewątpliwie będzie się jeszcze bardziej rozwijał w przyszłości.

Jednym z czynników rozwoju procesu globalizacji jest liberalizacja gospodarki, polegająca na znoszeniu przez władze państwowych ograniczeń w ruchu towarów i osób pomiędzy państwami. Z drugiej strony, czynnikiem rozwoju tego procesu jest prywatyzacja, mianowicie ograniczania roli państwa w gospodarce poprzez zmianę kontroli nad nią, skutkiem której jest podporządkowanie się firm wolnorynkowym prawom. Ważną rolę w przyspieszaniu procesu globalizacji odgrywają także zjawiska deregulacji, zmniejszającej zakres działania państwa w gospodarce i objawiającej się głównie poprzez brak ingerencji w proces ustalania cen oraz jakości dóbr i usług, a także integracji, którą Grzegorz Kołodko definiuje jako „proces stopniowego łączenia się rozmaitych cząstkowych rynków towarów, kapitału i na mniejszą skalę siły roboczej w jeden wielki rynek” oraz współzależność, o której twierdzi, że jest to “splot uwarunkowań przyczynowo-skutkowych i sprzężeń zwrotnych pomiędzy zjawiskami i procesami dziejącymi

się w różnych miejscach globalnej przestrzeni” [14, s. 257]. Do tych wszystkich czynników dołącz się tzw. trzecia rewolucja technologiczna [1, s. 61-62].

Proces globalizacji w strefie gospo-darczej obejmuje przede wszystkim: produkcję, handel i transfer kapitału [19, s. 14]. Bardzo ważnym czynnikiem globalizacji gospodarczej są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) [25, s. 164; 28, s. 124-125]. Przy czym, istotą BIZ jest przepływ nie tylko kapitału, ale również pracy i wiedzy.

Globalizacja gospodarki niesie ze sobą szanse, związane ze wzrostem otwartości gospo-darek, rozpowszechnieniem postępu naukowo-technicznego, wyrównywaniem różnic rozwojowych w krajach zacofanych poprzez możliwość przekazywania kapitału, łatwiejszym dostępem do zróżnicowanych dóbr i usług. Niestety, globalizacja gospodarki wiąże się także z pewnymi zagrożeniami, np. ze wzrostem bezrobocia, który jest wynikiem postępu technicznego, wrażliwość narodowych gospo-darek na każde załamanie na rynkach światowych [4, s. 16-17]. Globalizacja – to ograniczanie barier fizycznych, technologicznych, politycznych i społecznych pomiędzy państwami i tym samym – tworzenie zintegrowanego rynku globalnego.

Niewątpliwie międzynarodowe organizacje gospodarcze (MNOG) są ważnymi podmiotami we współczesnym łańdźcu gospodarczym, społecznym i politycznym ze względów obiektywności i nieuniknio-ności procesów globalizacyjnych. MNOG wywierają bardzo duży wpływ na kształtowanie się mechanizmów współpracy międzynarodowej i procesów, z nią związanych.

Maciej Muczyński definiuje organizacje międzynarodowe jako: „celowe związki uczestników stosunków międzynarodowych, powstałe na podstawie porozumienia i reprezentowane przez stałe organy – organ plenarny (zgromadzenie ogólne, konferencja ogólna), organ wykonawczy (rada) oraz organ pomocniczy (sekretariat)” [20, s. 319]. Wg. Petera Willetsa organizacja międzynarodowa to: „instytucja, posiadająca formalne procedury oraz członków pochodzących z co najmniej trzech krajów. Minimum zostało ustalone na poziomie trzech, a nie dwóch członków, ponieważ stosunki multilaterne cechują się zdecydowanie większym stopniem złożoności niż kontakty dwustronne” [26, s. 545].

Obecnie istnieje wiele różnorodnych MNOG. Są one odmienne pod względem celu działania, zadań, funkcji, liczby członków, terytoriów, na których działają, struktury wewnętrznej itp. [15, s. 12-15].

MNOG powoływane są w celu rozwiązywania rozmaitych problemów. Dążą do zwiększenia efektywności w danej dziedzinie. Są odpowiedzialne za realizację zadań i celów w związku z czym spełniają różne funkcje. W literaturze spotyka się kilka podziałów funkcji organizacji międzynarodowych, głównie dzieli się je na: regulacyjne, kontrolne i operacyjne. Funkcje regulacyjne, czyli proces tworzenia norm, wzorców – ogólnie mówiąc udział w tworzeniu międzynarodowego prawa umownego. Funkcje kontrolne polegają na ustaania stanu faktycznego i konfrontowania go z treścią norm i wzorców w celu przystosowania do nich postępowania uczestników stosunków międzynarodowych. Funkcje operacyjne z kolei można zdefiniować jako świadczenie przez daną organizację usług, dobrowolnie lub zgodnie z umową [17, s. 71-72].

Do wyżej wymienionych można dodać funkcje administracyjne (obsługa innych organów, administrowanie personelem, finansami i majątkiem publicznym), sądowe (rozstrzyganie sporów między członkami organizacji) [27, s. 383]. Funkcje MNOG można również podzielić na uniwersalne (o strategicznych celach na poziomie systemu międzynarodowego), integracyjne i adaptacyjne (sprawowanie nadzoru nad implementacją przyjętych przez państwa zobowiązań prawnych i politycznych) [27, s. 383-384]. Obok państw, MNOG są jednymi z najważniejszych podmiotów współczesnych stosunków międzynarodowych.

Rozwój MNOG nabrał wielkiego rozmachu po II wojnie światowej, do czego przyczyniła się w pewnym stopniu sprzyjająca atmosfera polityczna. Na konferencji w Bretton Woods powołano do życia trzy wielkie organizacje międzyna-rodowe: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, Międzynarodową Organizację Handlu. Dwie pierwsze organizacje rozpoczęły działalność w 1947 roku, ostatnia ze względu na sprzeciw Kongresu Stanów Zjednoczonych, nie została powołana, jej funkcję sprawował GATT – Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu [3, s. 99]. Wszystkie te organizacje odegrały wielką rolę w kształtowaniu ładu gospodarczego i

poważnie wpłynęły na proces globalizacji gospodarki światowej.

W 1945 roku Stany Zjednoczone zaproponowały utworzenie Międzynarodowej Organizacji Handlu (ITO – International Trade Organization). W 1947 roku pomiędzy 23 krajami (z których 12 to kraje rozwinięte, 11 zaś – rozwijające się) został podpisany Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu – GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) [7, s. 48]. GATT stał się więc fundamentem systemu handlowego, i chociaż nigdy nie był pełnoprawną organizacją międzynarodową, jednak przez ponad czterdzieści lat swojej działalności, obejmując coraz większą liczbę państw, odgrywał taką rolę. GATT przyczynił się do budowania współ-zależności państw i podmiotów gospo-darczych i do przelamania fali protekcjonizmu, co z kolei wpłynęło na rozwój procesu globalizacji gospodarki światowej. Podstawową metodą działania GATT były wielostronne negocjacje (rundy) dotyczące wzajemnych koncesji taryfowych.

Ostatnią rundą w ramach GATT była Runda Urugwajska, która trwała od 1986 do 1994 roku i doprowadziła do dalszej liberalizacji handlu międzynarodowego, nie tylko poprzez redukcję taryf celnych, lecz także eliminację ceł dla pewnych grup produktów, do ponownego włączenia handlu produktami rolnymi, tekstyliami i odzieżą w system handlowy oraz zwiększenia zakresu rygorów. Na koniec rundy urugwajskiej, na spotkaniu w marokańskim Marrakeszu w kwietniu 1994 roku, ogłoszono umowę w sprawie powołania Światowej Organizacji Handlu [23, s. 329].

Światowa Organizacja Handlu rozpoczęła swą działalność jako MNOG 1 stycznia 1995 ro-ku. Organizacja jest kontynuacją Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu. W związku z tym, że współczesna wymiana międzynarodowa obejmuje nie tylko przepływy towarów, ale też czynników produkcji (kapitału i technologii) oraz usług GATT przestał dobrze spełniać swoje funkcje i jego miejsce zajęła WTO. Podstawowym założeniem WTO jest realizacja i nadzór nad porozumieniami zawartymi w ramach Rundy Urugwajskiej, a co się z tym wiąże dalsza liberalizacja handlu w dziedzinach objętych rokowaniami [11, s. 43].

Światowa Organizacja Handlu dostarcza korzyści wszystkim krajom członkowskim, w większym lub mniejszym stopniu. Korzyścią dla Polski w zakresie zmian systemu gospodarczego

było chociażby to, że dzięki WTO znacznie ułatwione było wykonanie obowiązku, nałożonego na Polskę przez Układ Europejski, dostosowania polskiego prawa do standardów Unii. Równoległość zmian prowadzonych przez obie strony Układu, opartych na wspólnych regułach międzynarodowych ułatwiło te prace. najważniejszą korzyścią dla polskich przedsiębiorstw jest umożliwienie prawidłowej kalkulacji, poprzez oparcie jej na cenach ustalanych przez rynek światowy, a więc cenach pozbawionych elementów monopolistycznych, które mogą wystąpić na rynku krajowym. Udział w WTO zwiększa możliwość poznania rynków zagranicznych, obowiązujących tam przepisów. Daje możliwość poznania warunków w jakich trzeba działać za granicą. Podstawową korzyścią dla Polski w zakresie eksportu jest zwiększenie możliwości zbytu i jego ułatwienie [22, s. 120-121]. Samą korzyścią jest przede wszystkim uniknięcie kosztów, które poniosłaby nie będąc jej członkiem. Polska nie miałaby żadnego wpływu na kształt handlu światowego. Zapewne nie byłaby poważnym partnerem handlowym dla członków WTO, a jej gospodarka byłaby znacznie mniej rozwinięta.

W ostatnich latach globalna gospodarka światowa zmuszona była do funkcjonowania w nowych warunkach, które dostarczały wiele szans i zagrożeń, niosąc z jednej strony ogromne możliwości, z drugiej zaś znaczące wyzwania [13, s. 7]. Jeżeli Runda Doha nie przyniesie powodzenia to wszystkie państwa zostaną pozbawione pewnych szans, które potencjalnie ona stwarza. Realna wydaje się być utrata lub w znacznym stopniu ograniczenie możliwości oddziaływania na gospodarkę przez Światową Organizację Handlu [10, s. 117]. W takiej perspektywie globalizacja ulegnie osłabieniu. Państwa członkowskie WTO stosując politykę protekcjonistyczną doprowadzą do zmniejszenia współpracy światowej w ramach handlu. Możliwym wydaje się być także to, że państwa zaczną zawierać między sobą wyłącznie porozumienia regionalne w sprawach handlu. Zmniejszony wzrost gospodarczy, związany z ostatnim kryzysem, może spowolnić tempo globalizacji [29]. Globalna gospodarka światowa, co prawda wciąż rośnie, ale wzrost ten nie jest równomierny. Różnice między bogatymi i biednymi stają się coraz większe. Globalizacja nie przyczynia się do równowagi, lecz przejawia oddalenie się biedoty od nieprawdopodobnego bogactwa [10, s. 178]. Wszystko to

przyczynia się do tego, że kraje rozwijające się pozbawiane są szansy współpracy z bogatymi gospodarkami. Współpraca międzynarodowa nie ma więc charakteru w pełni globalnego. Można powiedzieć, że „pozytywna” globalizacja dotyczy tylko krajów rozwiniętych gospodarczo. Rozwój tak pojmowanej globalizacji prędzej czy później zostanie zahamowany, najprawdopodobniej w wyniku sprzeciwu gospodarek rozwijających się, a więc przyszłość globalizacji i wpływu na nią WTO zależy więc od intensywnej współpracy między państwami.

Trzeźwo oceniając szanse i zagrożenia, a także obiektywność i nieodwracalność procesu globalizacji, można znaleźć podstawy dla tego, żeby zgodzić się z myślą, że wyzwaniom globalizacji sprostają tylko ci, którzy posiadają zdolność do wyznaczania długofalowej wizji swojego rozwoju i dążenia tą ścieżką [8, s. 516]. Tylko takie kraje odniosą pozytywne skutki tego procesu. Globalizacji w dzisiejszych czasach nie da się już zatrzymać, można ją tylko nieco osłabić.

Wnioski. MNOG, będące związkami podmiotów stosunków międzynarodowych od zawsze były powoływane, aby spełniać określone zadania i funkcje. Geneza wskazuje, że główną przyczyną ich powoływania była potrzeba zaspokojenia potrzeb o wymiarze ponadpaństwowym. Na przestrzeni wieków zmieniła się nieco ich forma i sposób działania. Obecnie organizacje międzynarodowe odgrywają bardzo ważną rolę w stosunkach międzynarodowych. Wpływają na kształt i funkcjonowanie rynku. Harmonizują procesy społeczne, ekonomiczne, polityczne i inne w warunkach narastającej globalizacji.

Istotą globalizacji jest integracja tworząca globalną gospodarkę, w której ważną rolę odgrywa obecnie handel zagraniczny. Rynki i produkcja w różnych krajach stają się coraz bardziej zależne od siebie ponieważ dynamika wymiany towarów i usług oraz przepływu kapitału i technologii nieustannie wzrasta choć w ostatnich latach została jednak osłabiona przez kryzys gospodarczy. Globalizacja gospodarki oznacza zmniejszenie barier utrudniających współpracę gospodarczą między krajami. Podmiotem, który niewątpliwie temu sprzyja jest Światowa Organizacja Handlu, która poprzez swoją działalność stała się „główno-dowodzącym” podmiotem globalizacji.

Członkostwo Polski w Światowej Organizacji Handlu ma dla tego kraju dość ważne znaczenie. Oddziałuje ono zarówno na

gospodarkę, jak i politykę kraju. Przynależność Polski do WTO zwiększa stabilność jej zagranicznej polityki gospodarczej. Dzięki uczestnictwu w organizacji gospodarka Polski bardzo się rozwinęła i stała się wiarygodnym partnerem handlowym dla wielu innych krajów.

Perspektywy dotyczące rozwoju światowego ładu gospodarczego na najbliższe lata nie stwarzają przesłanek do optymistycznego spojrzenia na przyszłość funkcjonowania WTO. Rozwój Światowej Organizacji Handlu stanął ostatnio pod znakiem zapytania. Potencjalnie możliwe są dwa scenariusze – kraje będą się izolować i chronić swoje interesy wewnętrzne, co osłabi integrację i współpracę w ramach WTO, albo będą ze sobą jeszcze intensywniej współpracować dla dobra własnych interesów. Przyszłe funkcjonowanie Światowej Organizacji Handlu i postanowienia kończące rundę Doha wywierą niebagatelne skutki na rozwój globalizacji gospodarki światowej. W związku z ciągłym brakiem porozumienia między krajami Trzeciego Świata a krajami rozwiniętymi przełom w negocjacjach wydaje się być nieosiągalny w najbliższej perspektywie czasowej, co może przyczynić się do osłabienia globalizacji i roli Światowej Organizacji Handlu w tym procesie.

BIBLIOGRAFIA

1. *Bosak J. Systemy gospodarcze a globalna konkurencja, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2006.*
2. *Budnikowski A. Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.*
3. *Chudzio E. Międzynarodowe organizacje gospodarcze i ich rola w procesie globalizacji [w:] Smandek I. [red.]: Instytucjonalizacja procesu globalizacji, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2009.*
4. *Furman E. Globalizacja a zróżnicowanie społeczne świata i Polski [w:] Michałków I. [red.]: Gospodarka Polski wobec wyzwań globalizacji, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Warszawie, Warszawa 2003.*
5. *Gabryś L. Globalizacja- istota, zakres i cechy procesu [w:] Smandek I. [red.]: Instytucjonalizacja procesu globalizacji, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Katowice 2009.*
6. *Gwiazda A. Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.*
7. *Hoekman B. Michał K. Ekonomia światowego systemu handlu, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2002.*
8. *Jeliński B. Polityka współpracy gospodarczej z zagranicą, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.*
9. *Kaczmarek Tadeusz, Globalistyka. Przyszłość globalnej gospodarki, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2007.*
10. *Kaczmarek T. Globalna gospodarka i globalny kryzys, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2009.*
11. *Kaczurba J. Kawecka-Wyrzykowska E. Polska w WTO, Wydawnictwo Instytutu Konjunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 1998.*
12. *Kaliński J. Globalizacja w perspektywie historycznej [w:] Czarny E. [red.]: Globalizacja od A do Z, Narodowy Bank Polski 2004.*
13. *Kicia M., Korzeniowska A. Wybrane aspekty funkcjonowania rynku finansowego w warunkach kryzysu, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.*
14. *Kołodko G. Wędrujący świat, Wydawnictwo Prószyński i Spółka, Warszawa 2008.*
15. *Kuźniak Brygida, Organizacje międzynarodowe. Pytania. Tablice, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2008.*
16. *Kuźniak R. Globalizacja, polityka i porządek międzynarodowy [w:] Haliżak E., Kuźniak R., Symonides J. [red.]: Globalizacja a stosunki międzynarodowe, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa 2004.*
17. *Latoszek E., Proczek M. Organizacje międzynarodowe we współczesnym świecie, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2006.*
18. *Łoś-Nowak T. Stosunki międzynarodowe. Teorie – systemy – uczestnicy, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006.*
19. *Mucha-Leszko B. Rozwój powiązań w gospodarce światowej- etapy globalizacji i regionalizacji procesów gospodarczych [w:] Mucha-Leszko B. [red.]: Gospodarka światowa. Handel zagraniczny i marketing. Wybrane problemy, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003.*
20. *Muczyński M. Organizacje międzynarodowe [w:] Stachura Jadwiga [red.]: Współczesne międzynarodowe stosunki polityczne, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białym Stoku, Białystok 2010.*
21. *Oziewicz E. Globalizacja we współczesnej gospodarce światowej i jej skutki [w:] Oziewicz Ewa [red.]: Przemiany we współczesnej gospodarce światowej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.*
22. *Pawlak E., Malkowski A. Przegląd Organizacji Międzynarodowych, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin 2006.*
23. *Skodlarski J., Matera R. Gospodarka światowa. Geneza i rozwój, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2005.*

24. Szpak J. *Historia gospodarcza powszechna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1999.
25. Tobolska A. *Procesy globalizacji i regionalizacji a gospodarka polska* [w:] Gizicki W., Gizicka A. [red.]: *Polska i świat wobec wyzwań współczesności. Aspekty polityczne, ekonomiczne i formalnoprawne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
26. Willetts P. *Aktorzy transnarodowi i organizacje międzynarodowe w polityce globalnej* [w:] Baylis J., Steve S. [red.]: *Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
27. Zendrowski R. *Stosunki międzynarodowe. Vademecum*, Wydawnictwo Atlas, Wrocław 2006.
28. Zhelazovska-Przevloka A. *The economic situation in the period directly before the accession and after joining the Poland to the European Union* [w:] *Agrarna Ekonomika*. – 2012. – T. 5. – № 3-4.
29. http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf (11.06.2011).

